

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Інформаційний бюлетень
Випуск № 1 • Листопад 2019 р.

«ЯК МЕНІ ПИСАТИ БЕЗ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ?»

ВИХІДНА ТЕЗА:

Коли читач читає Ваш текст, він має **легко** розрізнити три випадки і розуміти:

- 1) які частини тексту Ви написали самостійно,
- 2) які частини тексту Ви **дослівно** запозичили з іншого джерела і
- 3) які частини тексту Ви написали Вашими **власними словами**, але на основі думок з іншого джерела.

ЩО ЦЕ ОЗНАЧАЄ?

Перші два випадки не мають викликати складнощів у автора.

Написаний Вами Ваш власний текст не потребує додаткових позначень.

Якщо Ви наводите дослівну цитату з іншого джерела, Ви маєте взяти цей текст у «лапки» і проставити посилання на джерело.

Якщо Ви пропускаєте якісь слова із дослівної цитати, це, як правило, позначається трьома крапками: <...>. Якщо редакція видання, де Ви плануєте публікувати Ваш текст, має з цього питання інші вимоги, вона їх вкаже.

Третій випадок — Ваша власна думка, сформована на основі певного джерела. Тут Ви маєте:

- **перефразувати** думку з Вашого джерела власними словами, **з обов'язковою зміною граматичної структури речень** і
- навести посилання на джерело.

У випадку перефразування слід пам'ятати про таке:

- перефразування використовується з двома цілями: для скорочення викладу думки з джерела та для надання текстові з джерела Вашого авторського стилю;
- особливістю перефразування є неочевидність того, в якому місці тексту **починається** Ваша інтерпретація певного джерела (де інтерпретація **завершується** — очевидно, перед посиланням на джерело). Тому на позначення початку Вашої інтерпретації варто використовувати конструкцію на кшталт: *На думку П. Петренка, <...Ваша інтерпретація думки П. Петренка...>* [посилання на джерело];

- не забувайте, що в межах перефразованого тексту не можна змінювати зміст думки джерела;
- якщо Ви перефразовуєте тільки шляхом заміни окремих слів на синоніми, щоб текст «виглядав» як Ваш, то такий спосіб перефразування за міжнародними правилами академічного письма не допускається взагалі. З одного боку, Ви не надто далеко пішли від тексту з джерела, щоб це виправдало відсутність лапок на позначення дослівної цитати (а лапки Ви ставити не можете, адже цитата вже не дослівна). З іншого боку, Ви не доклали достатніх зусиль, щоб вписати думку з джерела у Ваш власний стиль академічного письма.

Якщо Ви навели певний текст дослівно, вказали посилання на джерело, але не взяли текст у лапки, то така дія також вважається плагіатом, різновид — «неналежне цитування». Адже, читаючи текст з посиланням на джерело, але без лапок, читач думає, що Ви перефразували цей текст, коли це не відповідає дійсності.

ЯК КРАЩЕ: ЦИТУВАТИ

ЧИ ПЕРЕФРАЗОВУВАТИ?

Допустимо і те, й інше. Часто зустрічається точка зору, що **перефразувати — краще**. Адже так Ви вдосконалюєте свої навички письма, маєте нагоду ліпше осмислити думку, яку наводите, викладаєте цю думку лаконічнішою мовою. Ви можете зустріти рекомендацію перефразувати замість прямо цитувати у вимогах до авторів у низці західних видань.

Тому якісний навчальний курс з академічного письма мав би включати низку вправ з коректного і некоректного перефразовування текстових фрагментів.

ЩО МОЖНА НЕ ЦИТУВАТИ?

Загальновідоме знання — факти, які можуть бути отримані із загальнодоступних джерел і відомі великій кількості людей.

У текстах, призначених для вузької аудиторії представників певної наукової галузі, можна не наводити посилання на джерела специфічної для цієї галузі інформації, яка має бути добре відома цьому колу осіб, але про яку, як правило, не знає широкий загал.

А МЕТОДИЧНІ ПУБЛІКАЦІЇ?

Навчальні публікації, підручники, посібники, методички і вказівки до виконання курсових робіт — особливий жанр академічних текстів, який передбачає більш або менш значний обсяг відтворення вже наявних, достатньо формалізованих текстів і мовних кліше. Як дотримуватися академічної доброчесності в таких текстах?

З одного боку, нам насправді ніщо не заважає ставитися до цих текстів так само, як і до інших, та писати їх у відповідності з вищенаведеними порадами.

З іншого боку, за ретельного дотримання вимог до цитування деякі види навчальних видань «ряснітимуть» лапками і посиланнями, що ускладнюватиме їх сприйняття. У цьому випадку, напевно, допустимо навести всі використані Вами джерела в окремій рубриці тексту і вказати, що Ви є **не автором, а укладачем** відповідного матеріалу. Хоча загальноприйнятої практики, яка б відповідала вимогам до академічної доброчесності, з цього питання в Україні ще немає.

ЦІКАВІ НОВИНИ

Влітку 2019 р. українська філософія Мирослава Кругльак провела експеримент, який полягав у підготовці явно абсурдного тексту в форматі наукової статті та наданні його в різні українські та іноземні наукові журнали для публікації. Деякі журнали із задоволенням опублікували надісланий їм текст, тоді як один з журналів пожартував у відповідь. Як саме — читайте за посиланням: <https://tinyurl.com/yxmjlxkj>

**ТВОРИТИ — ЗНАЧИТЬ,
СКОРОЧУВАТИ.**

Йоганн Вольфганг фон Гете

Заповніть будь ласка анкету про цей бюлетень за посиланням:

<https://forms.gle/BtuDkmiCGbCrngnPZ8>

• РОЗДРУКУЙТЕ ЦЕЙ БЮЛЕТЕНЬ НА ВЕЛИКОМУ ПАПЕРІ — МАТИМЕТЕ ФАЙНИЙ ПОСТЕР •

Бюлетень підготував Євген Ніколаєв. Бюлетень розміщений на ресурсі www.saiup.org.ua

Дана публікація стала можливою завдяки підтримці американського народу відповідно до грантового договору № SLMAQM17CA2015 з Посольством США в Україні. Думки, висловлені тут, належать авторам і не обов'язково відображають точку зору Посольства США в Україні чи Уряду США.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Інформаційний бюлетень
Випуск № 2 • Листопад 2019 р.

«ПЛАГІАТ = ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ?»

КОРОТКА ВІДПОВІДЬ:

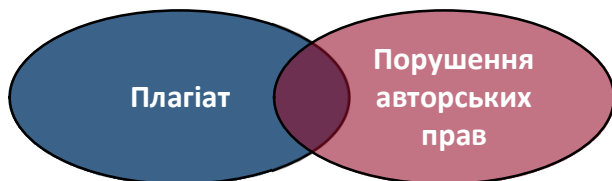
Ні.

АЛЕ Ж У ЗАКОНІ «ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА»?..

Дійсно, цей закон вказує, що плагіат є **одним із** видів порушення авторського права. **У середині контексту** авторського права цей закон тлумачить плагіат як «оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору».

Але явище плагіату є більш широким за контекст авторських прав.

Зміст понять «плагіат» і «порушення авторського права» співвідноситься так:

Себто:

- порушенням авторського права може бути не лише плагіат, а й інші дії;
- не кожен прояв плагіату є порушенням авторського права, існують й інші прояви плагіату.

Кілька прикладів:

1. Ви переписали дослівно чужу статтю сучасного автора і опублікували її як власну. Тут Ви і порушили авторське право (ви вчинили дію, яка описана у вищенаведеному визначенні із закону), і вчинили плагіат.

2. Ви опублікували під власним іменем твір народної творчості (фольклору). Ви вчинили плагіат (присвоїли собі авторство твору, а це неправда). Але тут Ви не порушили авторське право, оскільки воно не поширюється на фольклор.

3. Ви переклали українською мовою художню книжку сучасного автора і видали її (як переклад, вказавши справжнє прізвище автора) без дозволу власника авторських прав. Ця дія не є плагіатом, але є порушенням авторського права.

4. Ви переклали українською мовою художню книжку автора часів античності і видали її (як переклад, вказавши справжнє прізвище автора) без дозволу власника авторських прав. Ця дія не є ані плагіатом, ані порушенням авторського права. Адже авторське право не поширюється на твори, автори яких давно пішли з життя.

ЗРОБИМО ОДНЕ УТОЧНЕННЯ:

Існують два види авторських прав:

1. Немайнові авторські права — передусім, право автора визнаватися автором твору, зокрема шляхом зазначення правдивого авторства у творі (вибачте за тавтологію!). Закон не дозволяє передавати немайнові авторські права іншій особі. Наприклад, коли Ви виконуєте реферат на замовлення іншої особи, закон не дозволяє Вам офіційно передати «авторство» реферату замовнику, Ви не можете укласти офіційний договір такого змісту. Що не існує реального шляху перевірки факту такої передачі авторства, — це інше питання.

Плагіат є передусім присвоєнням немайнових авторських прав: Ви вказуєте, що Ви є автором твору тоді, коли справжнім автором (немайнове авторське право) є хтось інший.

2. Майнові авторські права — наприклад, право поширювати твір. Якщо Ви передаєте виключні майнові права на поширення Вашої наукової статті редакції наукового журналу, де стаття публікується, то без дозволу редакції Ви більше не можете поширювати Ваш текст: це не буде плагіатом, але буде порушенням майнових прав редакції журналу.

Порушення майнових авторських прав шкодить інтересам тільки того суб'єкта, якому ці права належать, — і нікому іншому.

Натомість плагіат і порушення немайнових авторських прав — це порушення права широкого кола суб'єктів (не тільки автора й видавця, але й читачів!) на одержання об'єктивної інформації, зокрема про авторство твору.

Саме з цієї причини плагіат є проблемою для освіти і науки. Академічна сфера має однією зі своїх засад визнання здобутків попередників, а плагіат — це прагнення, щоб за Вами визнали той здобуток (авторство наукового твору), який Вам насправді не належить. Це не(добро)чесно!

Чому викладене є важливим? По-перше, стає зрозумілим, що питання плагіату в академічній сфері потребує окремого від авторського права регулювання й окремих етичних політик освітніх і дослідницьких установ. Авторські права — передусім правове явище, тоді як академічний плагіат — передусім етичне. По-друге, розуміння спільного і відмінного між плагіатом і порушенням авторського права надасться нам, коли ми у наступному випуску поговоримо про самоплагіат.

ПЛАГІАТ — ЦЕ ВИКОРИСТАННЯ СЛІВ ЧИ ІДЕЙ ІНШОЇ ЛЮДИНИ, НЕ ВІДДАЮЧИ ЇЙ НАЛЕЖНЕ.

Роберт А. Гарріс

ОЗНАКА	АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ	ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА
Суб'єкти, чий інтерес потерпають	Потенційно численні дослідники: порушується право на одержання достовірної інформації	Власник авторських прав: він втрачає частину потенційного доходу
Матеріальні інтереси	Плагіат зазвичай не має прямих матеріальних наслідків	Порушення авторських прав часто тягне втрату доходу правовласником
Природа явища	Переважно етична: інтелектуальна нечесність	Переважно правова: злочин
Винятки, на які не поширюється порушення	Загальновідомі факти	Загальновідомі факти, тексти нормативно-правових актів, фольклор тощо
Об'єкт, у зв'язку з яким можливе порушення	Як ідеї, так і форми їх вираження	Тільки конкретні форми вираження певної ідеї
Інтерпретація у різних суспільствах	Розуміння як сутності й форм академічного плагіату, так і доречних санкцій за його вчинення різняться у різних країнах, суспільствах, традиціях	Загальна рамка розуміння авторських прав задана Бернською конвенцією та іншими міжнародними договорами
Часові обмеження	Відсутні	Захист майнових авторських прав здійснюється упродовж певного терміну, встановленого законодавчо
Дозвіл автора (правовласника)	Плагіат є порушенням етичних норм навіть за наявності дозволу автора	Правовласник може надати вам дозвіл використовувати об'єкт
Хто визначає санкції	Академічні установи, викладачі, етичні комісії, суд	Суд

• РОЗДРУКУЙТЕ ЦЕЙ БЮЛЕТЕНЬ НА ВЕЛИКОМУ ПАПЕРІ — МАТИМЕТЕ ФАЙНИЙ ПОСТЕР •

БЮЛЕТЕНЬ ПІДГОТУВАВ ЄВГЕН НІКОЛАЄВ. БЮЛЕТЕНЬ РОЗМІЩЕНИЙ НА РЕСУРСІ WWW.SAIUP.ORG.UA

Дана публікація стала можливою завдяки підтримці американського народу відповідно до грантового договору № SLMAQM17CA2015 з Посольством США в Україні. Думки, висловлені тут, належать авторам і не обов'язково відображають точку зору Посольства США в Україні чи Уряду США.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Інформаційний бюлетень
Випуск № 3 • Грудень 2019 р.

«ЯК ВИЖИТИ БЕЗ САМОПЛАГІАТУ?»

У цьому випуску пропонуємо одне просте правило щодо недопущення «самоплагіату» — і розглянемо кілька ситуацій, в яких спосіб застосування цього правила не конче очевидний або має суттєві особливості.

ПРОСТЕ ПРАВИЛО:

Коли Ви бажаєте при написанні Вашого наступного тексту використати Вашу попередню публікацію, Ви маєте цитувати її фрагменти так само, як і будь-який інший текст.

Іншими словами, Ви маєте цитувати Ваш попередній текст, дотримуючись правил належного цитування, викладених у першому випуску цього бюлетеня.

Чому? Зокрема тому, що Ваш потенційний читач має право на одержання нової академічної (наукової) інформації. «За замовчанням» вважається, що, наприклад, наукова стаття в журналі опублікована вперше, якщо в тексті не вказано іншого. А з поваги до читачів їхні очікування слід виправдовувати.

СИТУАЦІЯ ПЕРША:

ТЕЗИ ДОПОВІДІ → НАУКОВА СТАТТЯ → РУКОПИС ДИСЕРТАЦІЇ

Академічна традиція **очікує**, що тези Вашої доповіді на конференції згодом стануть основою для наукової статті. Правила захисту дисертацій **вимагають**, щоб основні положення дослідження були опубліковані у статтях до того, як вони увійдуть до тексту рукопису дисертації.

Себто, читаючи текст Вашої дисертації, читач **очікує**, що частини цього тексту вже були опубліковані у тезах і статтях. Тому прийнято, що в списку літератури до дисертації Ви вказуєте свої попередні публікації. Але **немає потреби** брати кожен великий фрагмент тексту Вашої статті у лапки, коли він стає текстом дисертаційного рукопису.

Отже, в рукописі дисертації:

- вкажіть список попередньо опублікованих Вами матеріалів;
- повністю правильно, із «лапками» цитувати всі ці матеріали немає потреби. Читач вже знає, що ці матеріали були опубліковані раніше і що їх автором є Ви.

СИТУАЦІЯ ДРУГА:

СПЕЦРАДА ВИМАГАЄ ПЕРЕФРАЗУВАТИ МОЇ ТЕКСТИ СТАТЕЙ ДЛЯ РУКОПИСУ ДИСЕРТАЦІЇ

Ця вимога позбавлена сенсу. Адже плагіат — це запозичення ідей, а текст — один із способів висловлення цих ідей. Правила **вимагають**, щоб основні результати (=ідеї) дисертації були опубліковані до захисту. Коли Ви переписуєте текст іншими словами, Ви не змінюєте ідеї, закладені в ньому. Так, Ви зменшуєте відсоток прямих текстових збігів, але по суті це жодного вирашу ані Вам, ані спецраді не дає. Тільки зайва робота, якої у дисертанта і так більш ніж достатньо.

До того ж, текстові збіги — одна із (не єдина) ознака можливої (але не обов'язкової) наявності в одному з текстів академічного плагіату. Отже, текстові збіги (а так само й відсутність текстових збігів!) самі по собі не означають ані наявності плагіату, ані його відсутності. І уникнення текстових збігів шляхом перефразування жодним чином не впливає на наявність або відсутність (само)плагіату.

ЧОМУ ТОДІ ТАКА ВЕЛИКА УВАГА ДО

ТЕКСТОВИХ ЗБІГІВ ПРИ ЗАХИСТІ ДИСЕРТАЦІЇ?

Тому що текстові збіги найлегше побачити. Але це стосується збігів Вашого тексту із текстом **іншого** автора, опублікованим **раніше** за Ваш. Це не стосується текстових збігів між Вашими різними текстами (стаття і рукопис).

СИТУАЦІЯ ТРЕТЯ:

Я ПЕРЕНОШУ ТЕКСТ ІЗ ОДНІЄЇ СВОЄЇ СТАТТІ В ІНШУ БЕЗ НАЛЕЖНОГО ЦИТУВАННЯ

Ця ситуація ризикує бути самоплагіатом. Адже редакція журналу зазвичай вважає, що стаття публікується вперше, і читачі очікують, що вони читають щось новеньке. Крім того, републікація статті засмічує і так переповнений інформаційний простір, а також незаслужено збільшує загальну кількість Ваших публікацій, що недоброчесно.

Коли Ви хочете вийти на ширшу аудиторію читачів, поширюйте у новому середовищі інформацію про Вашу публікацію, а не републікуйте саму статтю.

Натомість коли републікація (наприклад, в антології Вашого доробку або в перекладі іншою мовою) дійсно доцільна, тоді вкажіть у новій публікації, що вона повторює попередню або є перекладом.

Пам'ятайте, що Ви могли передати (обов'язково шляхом укладання письмового договору) майнові права на Вашу статтю видавцю, і в цьому випадку для републікації Ви маєте одержати його дозвіл.

«Поточна ситуація стала настільки серйозною, що редактори біомедичних журналів вважають зайві і повторні публікації однією з головних проблем, яка є другою за важливістю причиною відкликання статей у 2007-2011 рр.»

Miguel Roig. Avoiding plagiarism, self-plagiarism, and other questionable practices: A guide to ethical writing. Second revision, 2015, p. 17.

«Це дуже поширена історія. Деякі старші товариші вводять молодь в оману, даючи подібні рекомендації: ви опублікуйте цю коротку статтю спочатку в нашому низькорейтинговому... журналі або університетському віснику, а потім її розширену версію у високорейтинговому міжнародному виданні. Так робити не можна. Якщо ви опублікували дані у будь-якому журналі, крім доповідей конференцій, значить, ви їх опублікували. Забудьте про них доти, доки ви не почнете писати оглядову статтю. За роки, що я працюю в Gondwana Research, було три випадки, коли статті знімали з публікації через те, що раніше вони були опубліковані у місцевих журналах, навіть без імпаکت-фактора, причому лише національною мовою (китайською, турецькою, іранською). Як наслідок, пізніші, більш якісні і детальні роботи були зняті з сайту із відповідними помітками. Це дуже серйозно, слід розуміти, що самоплагіат так само неприпустимий, як і плагіат».

*Джерело: Как поднять «хирш»:
Интервью с Инной Сафоновой.*

СИТУАЦІЯ ЧЕТВЕРТА:

НАУКОВА СТАТТЯ → МОНОГРАФІЯ

По-перше, візьміть до уваги вищенаведені міркування.

По-друге, тут може існувати певна проблема для доброчесності, оскільки статті і монографії (на відміну від дисертації у формі рукопису) мають однаковий статус повноцінної наукової публікації, отже, імовірно має місце републікація.

Точно слід вказувати, що монографія включає матеріали з попередніх статей. А за тими спеціальностями, за якими умовою захисту докторської дисертації в Україні є наявність одноосібної монографії, слід поширювати практику захисту за цією монографією і зменшувати практику захисту за окремим рукописом, адже підготовка рукопису за наявності монографії — додаткова робота для дисертанта і рецензентів, яка часто дає мало користі.

СИТУАЦІЯ П'ЯТА:

НОВЕ ВИДАННЯ ПІДРУЧНИКА

Коли готується нове видання підручника, зазвичай значна частина матеріалу в ньому зберігається і певна частина — оновлюється. Вимога про цитування в лапках, очевидно, до цієї ситуації не застосовується. Натомість чинний видавничий стандарт вимагає вказувати у вихідних даних: *друге (третє...) видання, «без змін» або «перероблене» та/або «доповнене»*. Що й робить природу тексту нового видання зрозумілою читачеві.

СИТУАЦІЯ ШОСТА:

СТУДЕНТ ЗДАЄ ТУ САМУ РОБОТУ ЯК

ВИКОНАНЕ ЗАВДАННЯ З ІНШОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Порушення доброчесності тут полягає в тому, що студент бажає одержати дві відзнаки за одну роботу. Крім того, студент втрачає на можливість навчитися новим навичкам під час виконання завдання з другої дисципліни.

Інша річ, що такі ситуації доволі непросто виявити.

Коли Вам відомо, що наступна робота Вашого студента ґрунтується на попередній, переконайтесь, що нова робота принесла студентові додаткову «вартість» знань і навичок, є розвитком і поглибленням попередньої. А також що в тексті нової роботи наявне посилення на першу — адже студенти часто забувають сумлінно виконувати всі вимоги до оформлення списку літератури.

СИТУАЦІЯ СЬОМА: ...

У будь-якій сумнівній ситуації послугоуйтеся визначенням плагіату Терези «Тедді» Фішман, звертаючи особливу увагу на критерії 4 і 5. Якщо кожен з критеріїв має місце у Вашій ситуації, мова може йти про (само)плагіат, якщо ні — це радше не плагіат:

Плагіат має місце, коли певна особа:

- 1) використовує слова, ідеї чи результати праці,
- 2) що належать іншому визначеному джерелу чи людині
- 3) без вказування посилання на джерело, з якого їх було запозичено,
- 4) у ситуації, в якій правомірно очікується вказування оригінального авторства,
- 5) з метою отримати певну користь, пошану, вигоду, яка не обов'язково має бути грошовою.

Джерело: Fishman T. (2009). "We know it when we see it" is not good enough: toward a standard definition of plagiarism that transcends theft, fraud, and copyright. 4th Asia Pacific Conference on Educational Integrity (4APCEI). 28–30 September 2009, University of Wollongong NSW Australia, 2010, p. 5.

ІЩЕ:

1. Насправді згадка про неприпустимість самоплагіату існувала в українському законодавстві досить давно — у вигляді заборони захищати у докторській дисертації наукові результати, захищені у кандидатській дисертації.

2. Стаття 42 Закону України «Про освіту» тлумачить поняття самоплагіату як «оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих **наукових результатів** як нових наукових результатів». Проте законодавство не містить точного визначення поняття «науковий результат», що дозволяє інтерпретувати це поняття досить широко.

Тому ставтеся до будь-якого Вашого тексту як до важливого наукового результату і не самоплагіатуйте його!

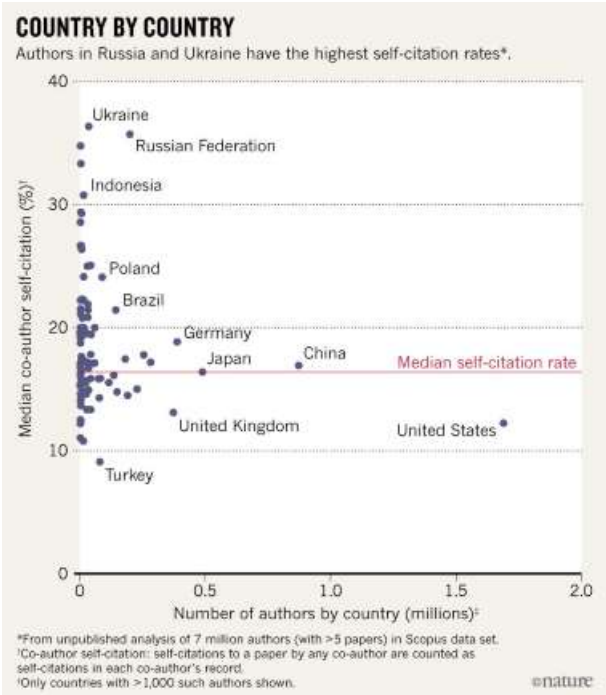
БЮЛЕТЕНЬ ПІДГОТУВАВ ЄВГЕН НИКОЛАЄВ. БЮЛЕТЕНЬ РОЗМІЩЕНИЙ НА РЕСУРСІ WWW.SAIUP.ORG.UA

Дана публікація стала можливою завдяки підтримці американського народу відповідно до грантового договору № SLMAQM17CA2015 з Посольством США в Україні. Думки, висловлені тут, належать авторам і не обов'язково відображають точку зору Посольства США в Україні чи Уряду США.

ЦІКАВІ НОВИНИ

Нещодавнє дослідження даних щодо 7 мільйонів авторів, кожен з яких має більше 5 публікацій, що індексуються у системі Scopus, виявило, що **Україна займає першу сходинку в світі за кількістю самоцитувань**.

Джерело: Richard Van Noorden & Dalmeet Singh Chawla. Hundreds of extreme self-citing scientists revealed in new database. Nature, 19 August 2019. URL: <https://www.nature.com/articles/d41586-019-02479-7>.

Заява про відмову від відповідальності. З огляду на новизну теми академічної доброчесності для України і подеколи різке відмінні традиції підготовки академічних текстів «у нас» і в світі, думки і поради, що висловлені у цьому бюлетені, можуть частково або повністю суперечити Вашим поглядам, переконанням і діям, так само як поглядам Ваших колег, рецензентів, наукового керівника, тощо. Тому за наслідки використання або не використання представленої інформації автор жодної відповідальності не несе.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Інформаційний бюлетень
Випуск № 4 • Грудень 2019 р.

«СКІЛЬКИ ВІДСОТКІВ МОЖНА?»

СПОЧАТКУ ЗАПРОПОНУЄМО ВИЗНАЧЕННЯ:

Антиплагіатна програма — комп'ютерна програма, яка порівнює наданий їй текстовий документ (А) із певною сукупністю інших документів (Б) і виявляє ті фрагменти тексту, що наявні одночасно в документах А і Б.

Простою мовою, антиплагіатна програма — це програма, яка шукає текстові збіги в різних документах.

Всупереч назві, **антиплагіатні програми не виявляють академічного плагіату**, а лише допомагають його шукати.

ЩО ЗНАХОДЯТЬ

АНТИПЛАГІАТНІ ПРОГРАМИ?

Найпростішою для використання «антиплагіатною» системою є пошукові інтернет-сервіси (google, bing, duckduckgo тощо). Ви можете ввести у пошук невеличкий текстовий фрагмент (речення або його частину), а пошукова система покаже, в яких документах з інтернету зустрічається цей текст.

Доступні в Україні антиплагіатні програми загалом працюють за цим же принципом інтернет-пошуку. Фактично ці програми дуже швидко «пропускають» через інтернет-пошук кожне речення тексту, що перевіряється (тим самим вивільняють користувача від довгої й копіткої праці), й у зручній для користувача формі представляють результат перевірки.

Кожна антиплагіатна програма також може мати власні внутрішні бази текстів, з якими порівнюється документ. Наприклад, університет може передбачити в договорі із постачальником послуг перевірки текстів, що сьогоднішня робота, що перевіряється у програмі, автоматично вноситься в її (недоступну публічно) базу, і тоді вона буде враховуватися при перевірці наступного документа.

Також такі програми можуть виявляти окремі способи «обходу» перевірки, такі як незначне перефразування тексту, заміна деяких кирилических літер (а, е, о, у, с) на схожі за виглядом латинські, окремі технічні маніпуляції з текстом (невидимий текст тощо).

ЧОГО НЕ ЗНАХОДЯТЬ

АНТИПЛАГІАТНІ ПРОГРАМИ?

Антиплагіатні програми не виявляють збігів у текстах, написаних різними мовами. Вони не можуть визначити факт підготовки певного тексту іншою особою на замовлення

(шукайте англійськомовні дослідження цього явища за назвою «contract cheating»).

Також програми не знаходять збігів із:

- ретельно перефразованими текстами;
- текстами, що не були опубліковані в інтернеті або були видалені із інтернет-сайтів. Такими документами є значна частина українських академічних текстів, зокрема наукових статей і монографій.

ТО ЯКА ВІД ЦИХ ПРОГРАМ КОРИСТЬ?

Рівно та, що описана вище. Антиплагіатні програми швидко знаходять текстові збіги з доступними в інтернеті документами. Оскільки варіант «скопіювати текст з інтернету» подеколи є найпростішим способом підготовки певного тексту, то цей спосіб «академічної діяльності» користується широкою популярністю. Антиплагіатні програми допомагають виявити цей прояв недоброчесності. В опрацюванні, наприклад, доробку студентів це дуже корисно, адже студенти часто йдуть найлегшим шляхом у «виконанні» завдань з академічного письма.

З іншого боку, оскільки такі програми не виявляють збігів із багатьма видами документів, то відсутність текстових збігів, виявлених програмою, не може слугувати свідченням відсутності в тексті академічного плагіату.

«Ніякі довідки про відсутність плагіату, у т.ч. спираючись на спеціалізоване програмне забезпечення, не можуть бути виправданням плагіату, допущеному у згаданих публікаціях». — з Рішення НАЗЯВО від 29.10.2019 р., <https://tinyurl.com/s3sgvqz>.

ЩО ОЗНАЧАЮТЬ ПРОЦЕНТИ

ТЕКСТОВИХ ЗБІГІВ?

Антиплагіатні програми показують, який відсоток тексту збігається з іншими текстами. Але сам по собі **цей відсоток не означає нічого корисного!**

Текстовими збігами, що додаються до цього відсотка, можуть бути абсолютно нормальні речі:

- правильно оформлені цитати;
- назви праць у списку літератури;
- назва установи, де виконана робота;
- стандартні вирази і звороти;
- копіювання тексту власної статті автором у рукопис дисертації, тощо.

Тому аналіз тексту на ознаки можливого академічного плагіату передбачає, що на кожен текстовий збіг, виявлений програмою, обов'язково має дивитися людина. Певний документ може містити 20% текстових збігів — і виявиться, що це робота у галузі права, яка належним чином цитує багато законів. А інший документ може містити один текстовий збіг обсягом 1% тексту, але цей збіг буде ключовим висновком автора і, можливо, академічним плагіатом.

Втім, існує одна ситуація, в якій обмеження максимального відсотка текстових збігів може мати сенс. Коли Ви даєте завдання студентам написати есе обсягом 5 сторінок і бажаєте, щоб щонайменше 3 сторінки були їхнім власним текстом, тоді Ви можете встановити вимогу «не більше 40% текстових збігів». Антиплагіатна програма тоді допоможе швидко перевірити есеї кількох десятків Ваших студентів на відповідність цій формальній вимозі. В цій ситуації Вам цікаво одержати по 3 сторінки оригінального тексту від кожного студента, але менш цікаво (або й неможливо через брак часу) прискіпливо перевіряти правильність оформлення кожної цитати в роботі.

Однак цей підхід не можна застосовувати при аналізі наукових текстів. Рукописи наукових, навчальних, методичних публікацій при підготовці до друку потребують ретельної уваги людини до кожного текстового збігу.

Тому фіксація допустимого відсотка текстових збігів у Положенні про запобігання академічному плагіату, як це робить чимало українських університетів, є глибоко хибною практикою.

Як допомогти викладачеві?

В *ідеальному* світі студенти подають свої письмові роботи викладачам тільки через системи дистанційного навчання (такі як популярна в Україні Moodle), антиплагіатна програма вбудована у цю систему і дозволяє викладачеві одразу бачити і роботу студента, і результат її перевірки на текстові збіги.

В *реальному* світі **запроваджувати політику недопущення академічного плагіату в письмових роботах** студентів можна тільки після надання викладачеві належних ресурсів для реалізації такої політики.

Такими необхідними викладачу ресурсами є:

- попереднє прослуховування студентами змістовного курсу з академічного письма та/або наявність у викладача достатнього часу (до 8 годин, передбачені програмою дисципліни) в межах аудиторних занять для роз'яснення студентам «добросесних» вимог до їхніх письмових робіт;
- доступ викладача до зручної у користуванні антиплагіатної програми (має надати університет). Безкоштовно доступні в інтернеті сервіси не є зручними, адже вони не дозволяють в автоматичному режимі завантажувати й перевіряти роботи одразу кількох студентів, обмежують обсяг тексту, який можна перевірити за один раз;
- значна, тривала технічна підтримка викладачів у використанні антиплагіатної програми й експертна підтримка у коректній інтерпретації результату її роботи.

Ненадання викладачеві зручного доступу до програми з перевірки на текстові збіги або «посередництво» у доступі, за якого викладач передає роботу іншому працівникові для «перевірки на антиплагіат» й одержує як єдиний результат відсоток текстових збігів, є неналежними практиками, що **профанують** політику подолання академічного плагіату в студентських роботах.

ЦІКАВІ НОВИНИ

Йоша Леґеві, дослідник Гарвардського університету, відкликав свою нещодавно опубліковану статтю «Насилля поліції і здоров'я немовлят-афроамериканців» після того, як один з читачів виявив у ній помилки з класифікацією статистичних даних, які призвели до хибних висновків. Показово, що дослідник сам визнав свою помилку, повідомив редакцію журналу і публічно вибачився, не чекаючи, поки рішення про відкликання статті прийме редакція. Колеги вченого подякували йому за цей прояв академічної добросесності, адже він міг і не відкликати свою публікацію з високорейтингового журналу.

Деталі читайте у Тимофія Бріка:
<https://www.facebook.com/tymofii.brik/posts/3139168399443472>.

- РОЗДРУКУЙТЕ ЦЕЙ БЮЛЕТЕНЬ НА ВЕЛИКОМУ ПАПЕРІ — МАТИМЕТЕ ФАЙНИЙ ПОСТЕР •

Бюлетень підготував Євген Ніколаєв. Бюлетень розміщений на ресурсі www.saiup.org.ua

Дана публікація стала можливою завдяки підтримці американського народу відповідно до грантового договору № SLMAQM17CA2015 з Посольством США в Україні. Думки, висловлені тут, належать авторам і не обов'язково відображають точку зору Посольства США в Україні чи Уряду США.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Інформаційний бюлетень
Випуск № 5 • Лютий 2020 р.

«СТУДЕНТСЬКИЙ ПЛАГІАТ, ЧАСТИНА 1. ХТО ВИНЕН?»

Наш бюлетень крокує до теми заходів, які допоможуть викладачам поліпшити якість та запобігати плагіатові у письмових роботах (курскових, есеях тощо), що їх готують студенти упродовж семестру.

На шляху до цього сюжету слід поговорити про складний комплекс причин, які знижують якість студентських робіт. Деякі з цих причин можна успішно долати.

«Ми віримо, що кращим початком розв'язання виклику студентського плагіату є посилення кваліфікації й обізнаності викладачів»

Mariann Løkse, Mariann Solberg ^[1]

ЩО ПОГРШУЄ ЯКІСТЬ ПИШЬМОВИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ?

Масштабне дослідження «Вплив політик щодо плагіату у вищій освіті в Європі» зробило висновок, що причиною студентського плагіату частіше є нестача навичок академічного письма і знань дослідницьких методів, аніж свідоме прагнення обманути. ^[2] Студенти, отже, часто копіюють свої роботи з інтернету не лише тому, що це технічно просто зробити або що таке списування є невмирущою традицією. Причиною може бути недостатнє, несистематичне, неякісне навчання студентів належному академічному письму, його правилам, алгоритмові підготовки такої письмової роботи, якою студент й викладач пиштимуться.

На те є свої чинники. Зокрема, письмовими роботами студентів у навчальному процесі часто нехтують. Так, лише 28% українських студентів і 16% викладачів, опитаних у 2015 р., вважають кількість виконаних письмових робіт фактором забезпечення високої оцінки. Тоді як кожен другий респондент назвав таким фактором високу відвідуваність, а близько 70% учасників опитування — активну участь студентів у заняттях. ^[3] Але ж ані відвідуваність, ані участь не свідчать про досягнення жодного результату навчання — й вони виявилися удвічі-четверо (!) важливішими критеріями оцінювання, аніж письмові роботи, які дійсно розвивають чимало компетентностей студентів.

Себто письмові роботи не будуть якісними, поки основним критерієм оцінювання результатів навчання студентів є запам'ятовування й відтворення інформації, а не розвиток критичного і логічного мислення.

«Оцінювання визначає те, що студенти вважають важливим, як вони проводять свій час і ким себе вбачають як студентів, а згодом як випускників... Якщо ви бажаєте змінити навчання студентів, то змініть методику оцінювання»

Brown and Pendlebury, 1997 ^[4]

ЯК СТУДЕНТІВ ШТОВХАЄ ДО ПЛАГІАТУ СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ?

Часто студенти скорочують час і зменшують власні зусилля на підготовку письмових робіт, тому що їх до цього підштовхують особливості навчального процесу, такі як:

- нестача навчального часу на навчання студентів належному академічному письму;
- необхідність одночасно готувати кілька письмових робіт з різних предметів, наприклад, наприкінці семестру;
- вимога про великий обсяг тексту роботи;
- короткий термін, відведений на підготовку об'ємної роботи.

Коли Ви, наприклад, даєте студенту завдання підготувати курсову роботу на 25 стор., то зважайте, що мінімальна кількість часу на якісну підготовку студентом 1 стор. роботи може становити 3-5 годин. ^[5] Тоді програма Вашої дисципліни має передбачати, що студент витратить 75-125 годин самостійної роботи на підготовку курсової. Переконайтеся, що цей час виділений у програмі дисципліни, або зменшіть вимоги до обсягу.

ЯКІ ТИПИ ЗАВДАНЬ ПРОВОКУЮТЬ ПЛАГІАТ?

Деякі способи укладання і види завдань можуть провокувати плагіат у письмових та списування в екзаменаційних роботах студентів:

- запропонувати студентам підготовку **реферату** з теоретичного питання із єдиною вимогою «обсяг 10-15 сторінок»;

- не змінювати тип завдання (наприклад, написати есей) і пропонувані його теми з року в рік;
- не пояснювати студентам вимоги до роботи ані письмово, ані усно;
- пояснювати студентам вимоги, але робити це рівно один раз;
- встановити розмиті (неконкретні, суб'єктивні) критерії оцінювання роботи (наприклад, «робота виконана на високому рівні») або не встановлювати їх зовсім;
- надати оцінку за велику письмову роботу вагу 5-10% у загальній оцінці за курс;
- назвати пропоновану студентам письмову роботу (майже) так само, як і параграфи у підручнику з предмета, або скористатися назвами сторінок Вікіпедії;
- при формулюванні теми роботи використати дієслова з двох долішніх щаблів таксономії Блума («поясніть...», «назвіть...», «перелічте...», «напишіть власними словами...» тощо);
- застосувати дві попередні поради при укладанні переліку екзаменаційних питань;
- перевіряти роботи студентів «по діагоналі»: сьогоднішні студенти неодмінно перекажуть своїм наступникам, що викладач не читає їхні тексти;
- не застосовувати жодних санкцій до студентів, які здають слагійовані роботи.

Отже, неякісне завдання «на вході» — неякісна робота «на виході». Недостатні підтримка, консультування, допомога й пояснення викладача, дефіцит часу — причини плагіату, що їх часто наводять студенти.

ЯКІ ЩЕ ФАКТОРИ ПІДВИЩУЮТЬ ЙМОВІРНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОГО ПЛАГІАТУ?

Таких факторів чимало. Одне з досліджень свідчить, що до плагіату частіше вдаються слабші студенти та ті студенти, які плагіювали раніше.^[6] Тому навчання належному академічному письму слід розпочинати ще на перших курсах університету, якщо не у середній школі. Слабші студенти потребують більшої підтримки з боку викладачів. Вони можуть мати недостатній досвід академічного письма і побоюватися, що не виконають роботу на належному рівні, а тому нададуть перевагу замовленню такої роботи в інших осіб. Проблемами таких студентів можуть бути невпевненість у власних силах, а також погане володіння письмовою українською мовою.

Коли один викладач встановлює належні вимоги до робіт студентів, а викладачі з інших предметів байдужі до плагіату, це погіршує стан академічного середовища університету. А адміністрація університету може докладати замало зусиль до запровадження політики нульової толерантності до проявів академічної недоброчесності.

Культура академічної доброчесності прямо конфліктує з культурою списування. Одержати високу оцінку за швидко скопійовану з інтернету роботу — неабияка підстава для гордоців студента. Аргументові «всі списують, то чому мені не можна?» складно опонувати.

Сучасний досвід знає чимало інструментів, спрямованих на мінімізацію окреслених факторів. Поговорімо про них наступного разу.

Джерела, що допомогли підготувати цей випуск бюлетеня:

1. Løkse M., Solbergoumans M. Strengthening Teacher Qualifications to Prevent Student Plagiarism — Presentation of an Online Course and Discussion of a Strategy. In: Plagiarism across Europe and Beyond 2015. Conference Proceedings. June 10-12, 2015. Brno, Czech Republic. P. 25. URL: <https://tinyurl.com/wsew705>.
2. T. Bretag (ed.), Handbook of Academic Integrity, 2016. DOI 10.1007/978-981-287-098-8_3. Chapter 5.
3. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. Слайд 22. URL: http://fond.sociology.kharkov.ua/images/docs/academ_cult/material.pdf.
4. Dr Julie Baldy Currens, Ian Hall. Teaching Excellence: UK (and Global) Experience. Доповідь на Україно-британському форумі «Досконалість викладання і навчання у вищій освіті» 04.12.2019 р. Слайд 27. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/uk_experience_-_ian_hall_julie_baldry_currens.pdf.
5. Володимир Бахрушин, Євген Ніколаєв. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. С. 7. URL: <https://tinyurl.com/v6lg7wt>.
6. Jude Carroll and Carl-Mikael Zetterling. Guiding Students away from Plagiarism. KHT, 2009. P. 17-18. URL: <https://tinyurl.com/ucmnlr7>.

• РОЗДРУКУЙТЕ ЦЕЙ БЮЛЕТЕНЬ НА ВЕЛИКОМУ ПАПЕРІ — МАТИМЕТЕ ФАЙНИЙ ПОСТЕР •

БЮЛЕТЕНЬ ПІДГОТУВАВ ЄВГЕН НІКОЛАЄВ. БЮЛЕТЕНЬ РОЗМІЩЕНИЙ НА РЕСУРСІ WWW.SAIUP.ORG.UA

Дана публікація стала можливою завдяки підтримці американського народу відповідно до грантового договору № SLMAQM17CA2015 з Посольством США в Україні. Думки, висловлені тут, належать авторам і не обов'язково відображають точку зору Посольства США в Україні чи Уряду США.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Інформаційний бюлетень
Випуск № 6 • Лютий 2020 р.

«СТУДЕНТСЬКИЙ ПЛАГІАТ, ЧАСТИНА 2. ЩО РОБИТИ?»

Як допомогти студентам писати кращі роботи без плагіату? Як і будь-яка інша складна проблема, адекватна відповідь на це питання має передбачати низку заходів на різних рівнях управління.

ЩО МАЄ РОБИТИ УНІВЕРСИТЕТ?

Мотивація до роботи і навчання у ціннісно чесній академічній спільноті — ключова передумова розв'язання проблеми плагіату і недоброчесності загалом. На жаль, немає готового алгоритму, який гарантовано виведе таку мотивацію студентів, викладачів, адміністрації закладу на перше місце.

Розробити і затвердити кодекс академічної доброчесності^[1], утворити етичну комісію, написати політику запобігання плагіату — дії необхідні, але не самодостатні. Без інших заходів ця політика залишиться на папері.

Члени університетської спільноти (адміністратори, викладачі, студенти, навчально-допоміжний персонал) можуть потребувати **підвищення кваліфікації** з відповідних питань. Одні представники спільноти потребуватимуть базової, вступної інформації з теми. Іншим необхідно глибше зрозуміти тему, дістати пояснення тих чи тих деталей і особливостей, що виникають у практиці запровадження доброчесних норм академічної поведінки. Варто створити можливості такого навчання і консультацій, адаптовані до потреб різних стейкхолдерів університету.

Кроки зі створення доброчесного академічного клімату, що мають шанс на успіх:

1. Ширити зрозумілі й справедливі правила, процедури та стандарти академічної доброчесності серед усіх членів спільноти.
2. Обговорювати аспекти академічної доброчесності усіма учасниками освітнього процесу, у т.ч. в контексті ширшого кола етичних проблем.
3. Послідовно та прозоро практикувати дії, прописані у правилах університету.
4. Розробляти, роз'яснювати і підтримувати неупереджені й прозорі процедури розгляду порушень академічної доброчесності.
5. Знати сучасні тенденції в освіті та технологіях для запобігання можливим ризикам і проблемам доброчесності.
6. Регулярно оцінювати ефективність, вдосконалювати правила, процедури і практики академічної доброчесності. ^[2]

Університетська політика запобігання плагіату має поширюватися не лише на випускні кваліфікаційні роботи студентів, але й на їхні поточні роботи з навчальних дисциплін.

Визначати у загальноуніверситетському положенні допустимі та недопустимі відсотки текстових запозичень у різних видах академічних текстів — некоректний і хибний підхід*.

Можливість навчитися основ коректного академічного письма має бути доступна студентам від початку їхнього навчання.

Тему доброчесності дуже важливо проговорювати, вона має, в прямому сенсі слова, **звучати вголос** у щоденному житті закладу. Ми живемо в світі «інформаційних бульбашок». Якщо колеги по Вашій кафедрі та Ваші одногрупники знають і говорять про просування доброчесних академічних цінностей та неприпустимість плагіату, то це не завжди означає, що викладачі сусідньої кафедри і студенти іншої групи роблять так само.

Чесна розмова на рівні і кафедри, і адміністрації особливо потрібна там, де політика доброчесності й нульової терпимості до плагіату конфліктуватиме із усталеними практиками університету.

Наприклад, з доброчесністю може конфліктувати виконання письмових робіт за неякісно складеним завданням. Вправа «написати реферат з теоретичного питання на 12 сторінок*» гарантує, що студент сплагіатить текст. Таке завдання не сприяє розвитку навичок академічного письма. Більш того, воно є прихованою формою незаслуженого підвищення оцінки, коли відзнаку дістає робота, до виконання якої не було докладено необхідних зусиль і яка насправді не розвинула у студента жодних нових навичок, не допомогла йому набути нових знань. У цьому прикладі **тип завдання** конфліктує із просуванням доброчесності в письмових роботах студентів і породжує необ'єктивне оцінювання — іще одне порушення академічної доброчесності.

Необ'єктивне оцінювання у вигляді незаслуженого підвищення оцінки на прохання керівника або колеги — ще одна тема для проговорення і прийняття політик закладу освіти.

Можливо, краще, щоб в рамках вивчення певної дисципліни не було письмової роботи, аніж щоб завдання для такої роботи було неякісним. Відповідне рішення могло би стати частиною політики університету.

Dr Elijah Morgan пропонує такі складові просування академічної доброчесності в університеті:

- Розвиток у студентів прагнення набувати мудрість упродовж усього життя.
- Підтримка викладачів у виконанні ними ролі наставників.
- Заохочення студентів до відповідальності щодо академічної доброчесності.
- Чітке визначення очікувань від студентів.
- Чесні та креативні форми оцінювання.
- Допомога у визначенні та дотриманні стандартів академічної доброчесності університету. [3]

ЯК ДОПОМОГТИ ВИКЛАДАЧЕВІ?

Ми маємо непроговорюване вголос переконання, що, оскільки університетські викладачі є авторами дисертацій, наукових статей і підручників, то всі вони ① добре розуміються на сучасних стандартах та практиках академічного письма і ② *a priori* докладно передають ці знання своїм студентам. На жаль, обидва припущення часто далекі від дійсності.

Належне підвищення кваліфікації викладачів має охоплювати, серед інших, такі питання:

- знання передумов і складових елементів академічної доброчесності;
- підвищення мотивації до слідування її цінностям;
- застосування сучасних міжнародних стандартів і правил академічного письма;
- обізнаність із основними причинами студентського плагіату;
- знання типів завдань, які допомагають студентам уникнути плагіату;
- оволодіння методиками навчання студентів академічного письма;
- вміння користуватися антиплагіатними програмами та коректно інтерпретувати результати їхньої роботи* (*програма — не панацея*).

Коли університетом прийняте рішення про виконання в рамках навчальних дисциплін тільки письмових робіт, що відповідають стандартам академічного письма, то:

- викладачеві слід надати окремі години навчального навантаження на керівництво, **консультування** і перевірку таких робіт;
- норма часу студента на виконання письмової роботи (з розрахунку від 3-5 годин на одну сторінку*) має бути передбачена у навчальному плані та силабусі (програмі) дисципліни.

Викладачеві мають бути доступні технічні засоби (система дистанційного навчання, антиплагіатна програма), що полегшують перевірку робіт студентів на предмет некоректних текстових запозичень*.

НАШІ ПОРАДИ ВИКЛАДАЧЕВІ

То що слід робити викладачу, щоб зорієнтувати і навчити студентів написанню якісної роботи, в якій не буде порушень академічної доброчесності?

Рубрика «Читайте також» на наступній сторінці наводить посилання на два матеріали, які містять чимало порад про те, якими методами можна досягти зазначеної цілі. Рекомендуємо Вам з ними ознайомитися.

На доповнення до цих матеріалів пропонуємо ще кілька міркувань та ідей.

Підкреслимо передусім, що просто сказати студенту: «пишіть роботу власними словами, правильно посилаючись на джерела» — недостатньо. За результатом одного з досліджень, попередження студентів про те, що їхні роботи перевірятимуться на плагіат, не знижує частку плагіату в студентських роботах^[4].

Тому почніть з підвищення важливості письмового завдання у структурі Вашої дисципліни. Збільшіть вагу оцінки за письмову роботу в підсумковій оцінці за курс за рахунок зменшення ваги оцінки за відвідуваність та високу активність студентів на заняттях*. Передбачте більше часу в тематичному плані занять на пояснення вимог до письмового завдання, його перевірку, консультування і **надання зворотного зв'язку** студентам.

Завдання важливе для Ваших студентів, коли:

- студенти розуміють мотивацію, з якої вони мають це завдання: ① мотивація викладача — чому пропонується завдання і ② мотивація студента — яку користь принесе йому виконання завдання;
- є детальна і зрозуміла інструкція із вимогами до завдання;
- на завдання виділені час і зусилля викладача;
- завдання має суттєву вагу у підсумковій оцінці за курс;
- студенти відчують підтримку викладача.

«Правила кажуть студентам не списувати, плагіювати чи фальсифікувати дані. Що студентам треба знати — це те, що ми очікуємо, що вони цілитимуться значно вище: їхньою ціллю має бути «зробити правильно». Студенти інтелектуально дорослішають, коли вони відчують особисте зобов'язання зробити правильно свою роботу — і коли важливість цього «зробити правильно» стає частиною мотивації їхніх зусиль».

David Horacek

Дайте собі відповідь на питання, розвиткові яких конкретних компетентностей студента (передбачених силабусом дисципліни) сприяє виконання певного завдання: знайомство з важливим джерелом інформації, порівняння якості різних публікацій з певної теми, навички правильного оформлення посилань до тексту, практика у мистецтві раціональної аргументації власної думки, лаконічне (або, навпаки, розлоге) резюмування думок іншої людини тощо.

Всі три складові мають бути взаємопов'язаними: ① зміст завдання + ② сукупність компетентностей, що їх розвиває його виконання + ③ критерії оцінювання завдання.

Пам'ятайте, що просто перевірити роботу студента на відсутність плагіату — ще не означає оцінити її якість. Відсутність плагіату — критерій допуску роботи до перевірки, а не критерій її диференційованого («добре», «відмінно» тощо) оцінювання.

Після перевірки робіт поясніть студентам, які елементи письмової роботи вони зробили добре і над якими навичками їм ще треба попрацювати.

Робіть більший акцент на навчанні студентів робити правильно, аніж на застосуванні жорстких санкцій за плагіат.

Недостатнє навчання студентів необхідних технік виконання завдань — значно вагоміша причина їхнього плагіату, аніж свідомий намір обманути викладача^[6]. Більше уваги до академічного письма, більше професійної підтримки один одного — це і є головні ключі до здолання проблеми плагіату в освіті.

«Кожен студент має право на академічне середовище, вільне від несправедливостей, спричинених будь-якою формою інтелектуальної нечесності»

Кодекс честі студента,
Політехнічний університет Вірджинії, США

ЧИТАЙТЕ ТАКОЖ

Цей випуск бюлетеня доповнює поради, наведені у «Методичних рекомендаціях... з підтримки принципів академічної доброчесності»^[5], стор. 21 і далі.

Також дивіться статтю «Як просувати цінності академічної доброчесності в українських університетах»^[6].

Джерела, що допомогли підготувати цей випуск бюлетеня:

1. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту», пункт 2 частини 3 статті 32.
2. Скорочено і адаптовано з: Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Пер. з англ. К., 2019, с. 30-31. URL: www.academicintegrity.org/wp-content/uploads/2019/04/Fundamental_Values_version_in_Ukrainian.pdf
3. Dr Elijah Morgan. Theoretical Grounds of Academic Integrity. Доповідь в Острозькій академії 15.02.2018 р.
4. Youmans, R. J. (2011). Does the adoption of plagiarism-detection software in higher education reduce plagiarism? *Studies in Higher Education*, 36 (7), 749-761.
5. Володимир Бахрушин, Євген Ніколаєв. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. К.: SAIUP, 2019, 47 с. URL: <https://tinyurl.com/v6lg7wt>
6. Євген Ніколаєв. Як просувати цінності академічної доброчесності в українських університетах? URL: <https://www.skeptic.in.ua/promoting-integrity/>

* Зірочкою позначена інформація, що також була наведена у попередніх випусках цього бюлетеня.

• РОЗДРУКУЙТЕ ЦЕЙ БЮЛЕТЕНЬ НА ВЕЛИКОМУ ПАПЕРІ — МАТИМЕТЕ ФАЙНИЙ ПОСТЕР •

БЮЛЕТЕНЬ ПІДГОТУВАВ ЄВГЕН НІКОЛАЄВ. БЮЛЕТЕНЬ РОЗМІЩЕНИЙ НА РЕСУРСІ WWW.SAIUP.ORG.UA

Дана публікація стала можливою завдяки підтримці американського народу відповідно до грантового договору № SLMAQM17CA2015 з Посольством США в Україні. Думки, висловлені тут, належать авторам і не обов'язково відображають точку зору Посольства США в Україні чи Уряду США.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Інформаційний бюлетень
Випуск № 7 • Квітень 2020 р.

«ЯК ПІДВИЩИТИ ЯКІСТЬ ОЦІНЮВАННЯ?»

Оцінювання результатів навчання може не відповідати цим результатам з різних причин:

1. Свідоме неточне оцінювання: викладач знає, що він поставив студенту вищу або нижчу оцінку, ніж та, на яку той заслуговує.

2. Застосування недоречних методів оцінювання.

3. Інфляція оцінок: феномен, коли студент сьогодні одержує оцінку «добре» або «відмінно» за таку роботу, за яку кілька років тому він би одержав оцінку «задовільно».

4. Частина результатів навчання неможливо об'єктивно виміряти, отже оцінити.

Чинна правова норма вважає **прямим** порушенням академічної доброчесності тільки першу ситуацію: «Необ'єктивне оцінювання — **свідоме** завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти»^[1]. Воно може бути наслідком різних впливів: «слізного» упрощування студента/батьків, прохання колеги чи керівника*, упередженого ставлення викладача до певного студента, неофіційної винагороди за оцінку, «нормування» керівництвом бажаної кількості оцінок «незадовільно» або «відмінно» в одній академічній групі тощо. Важливо, що **нечесне оцінювання тисне на відчуття справедливості** учасників освітнього процесу, отже є «мінусом» до мотивації й якості освітнього середовища загалом.

Хоча закон звертає увагу лише на один чинник несправедливого оцінювання, та насправді для якіснішого оцінювання слід розв'язувати увесь комплекс наведених проблем.

Додаткова «незручність» цієї теми для викладачів пов'язана з тим, що викладачі навчаються оцінювати студентів на основі того досвіду, який вони самі мали як студенти, тоді як окреме підвищення кваліфікації викладачів з питань оцінювання часто відсутнє^[2, с. 3].

Тому ми схильні обирати ті методи оцінювання, які традиційно застосовують наші колеги або регламентує кафедра, а інновації з цього питання частіше спираються на нашу інтуїцію, аніж на кращі практики.

ЧОМУ ОЦІНЮВАННЯ ВАЖЛИВЕ?

Оцінювання формує реальну («приховану») програму навчального курсу, яка може не збігатися із затвердженою. Наприклад, окремі батьки можуть вважати, що програма ЗНО після 11 класу не конче відповідає тій програмі, яку їхні діти опановують у школі, а тому для навчання школярів цієї «прихованої» програми необхідні додаткові кроки, такі як окремі курси за межами школи, робота з репетитором тощо.

В університеті цей ефект працює так, що студенти найбільш глибоко і ретельно вивчають матеріал саме під час підготовки до контрольних заходів. Матеріал, опанування якого не оцінюється, навпаки, ризикує бути проігнорованим, отже, випасти з «реальної» програми.

Від інструментів оцінювання залежать способи роботи студентів із матеріалом. Очевидно, алгоритм підготовки до тесту з певної теми буде відрізнятися від алгоритму підготовки (до) усної доповіді чи презентації або командної участі в дебатах на цю ж тему.

Оцінювання також впливає на кількість часу, яку студенти відводять на опанування матеріалу, на глибину його розуміння.

Поряд із підсумковою, оцінювання виконує важливу **формувальну** функцію. «Воно інформує про досягнення студента, що дозволяє адаптувати навчальні заходи до потреб учня, і визнає величезний вплив, який зворотний зв'язок може мати на навчання»^[2, с. 15].

Ускладнення і формалізація вимог до вищої освіти — чинник збільшення частки робочого часу та ресурсів викладачів і студентів, що відведені на безпосереднє оцінювання.

«Студенти невдоволені оцінюванням та зворотним зв'язком більше, ніж будь-яким іншим аспектом освіти».

Національне опитування студентів
Великобританії, 2007 р.

НА ЩО МАЄ СПИРАТИСЯ ОЦІНЮВАННЯ?

Вдосконалення і зміна методів оцінювання є потужним важелем поліпшення процесу навчання у цілому. Тому оцінювання має передусім **спиратися на цілі навчання**. Вибір завдань для студентів і методів оцінки їх виконання має відштовхуватися від запланованих результатів навчання дисципліни, тісно з ними узгоджуватися.

Своєю чергою, різні типи результатів навчання логічно оцінювати за допомоги різних інструментів.

Оцінювання має не конкурувати з офіційною програмою дисципліни, формуючи «прихований» силабус, а підтримувати її.

Для цього:

- детально опишіть ключові результати навчання для Вашої дисципліни;
- визначте, які з них Ви будете перевіряти й оцінювати першочергово, де Ви зробите акцент на підсумковому, а де — на формувальному оцінюванні;
- урізноманітнюйте методи оцінювання, які Ви застосовуєте в межах Вашої дисципліни;
- врахуйте, що для студента оцінювання є важливим елементом процесу навчання, отже, воно саме по собі формує певні результати навчання: методи (процес) оцінювання — частина методів (процесу) викладання і навчання;
- не абсолютизуйте оцінювання. Ви не можете і не маєте перевірити **всі** результати навчання. Тож переконайтесь, що Ви охопили певними методами оцінювання головну частину матеріалу Вашого курсу;
- відслідкуйте, які методи найкраще допоможуть Вам досягти цілей Вашої дисципліни з урахуванням вищенаведеного аналізу.

Студенти цінують ті завдання, виконання яких має самостійний сенс^[2, с. 27].

«Студенти можуть втекти від поганого викладання; вони не можуть втекти від поганого оцінювання».

David Boud, 1995

Питома вага оцінки за певне завдання має корелювати із часткою часу та зусиль, які студенти відводять на це завдання у загальному часі їхньої роботи над дисципліною. Чи приділяють студенти безпосередній підготовці до іспиту до половини цього часу, як можна було б очікувати виходячи з поширеної в нас питомої ваги іспиту в оцінці за курс?..

ДЕЯКІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ [2, глава 3]

Надійність

Завдання мають давати оцінки, подібні у різних викладачів й зіставні в часі. Себто різні викладачі мають давати тій самій роботі подібну оцінку, а один й той самий викладач має подібно оцінювати ту саму роботу зараз і за кілька місяців (років).

Валідність

Завдання мають оцінювати визначені результати навчання. Наприклад, тест із варіантами відповідей зазвичай є низьковалідним методом оцінки практичних навичок, а підготовка реферату* не є валідною для оцінки жодного корисного результату навчання.

Ефективність

Завдання мають підштовхувати студентів до глибокого, якісного, вдумливого навчання.

Справедливість

Студенти мають мати рівні можливості демонструвати результати свого навчання. Слід підтримувати студентів із особливими освітніми потребами, надавати альтернативні завдання тим, хто цього потребує (наприклад, письмове або групове завдання для тих, хто не може виступати перед аудиторією).

Практичність

Методи оцінювання мають бути розраховані на наявну у викладачів і студентів кількість часу. Наприклад, студентам має бути відведено достатньо часу в програмі дисципліни на підготовку курсової роботи певного обсягу*; надання зворотного зв'язку на письмові роботи студентів потребує великих витрат часу викладачів, що може бути суттєвою перепоною до такої роботи.

Прозорість

Інформація, правила, вимоги до оцінювання мають бути чіткими, детальними, логічними і доступними для всього персоналу, викладачів, студентів, зовнішніх стейкхолдерів. Це важливо, зокрема, для успішної акредитації програм.

Встановлення авторства

Завдання мають містити чіткі свідчення того, що вони виконані тією особою, яка мала їх виконувати. Це є недопущення плагіату, але також, наприклад, правильне урахування внеску кожного учасника студентської міні-групи до виконання групового завдання.

Жоден метод оцінювання не є досконалим з точки зору всіх цих принципів і не підходить однаково добре для кожного студента й викладача. Тому вибір методів оцінювання — це завжди пошук балансу між перевагами і вадами методів із урахуванням ресурсів, доступних для організації й проведення оцінювання.

ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВЕ І ФОРМУВАЛЬНЕ

Підсумкове оцінювання (модулі, іспити тощо) важливе тим, що воно чітко структурує навчальний процес, його результати враховуються при визначенні дальшої траєкторії навчання студента і кандидатів на одержання академічної стипендії у наступному семестрі.

Водночас, підсумкове оцінювання працює за логікою «виконав завдання — дістав оцінку (бали)». До такого оцінювання можна добре підготуватися, недостатньо зрозумівши матеріал. Не оцінюється ширший спектр компетентностей студента, аніж його пам'ять, розуміння основних теоретичних ідей курсу, вміння розв'язувати певні задачі.

Формувальне оцінювання — оцінювання під час навчання, яке одразу впливає на це навчання. Це оцінювання приділяє увагу тому, в які способи студент досяг результатів навчання, враховує спільну роботу кількох студентів. Формувальне оцінювання має починатися задовго до кінця семестру. На нього варто відводити не надто високу частку балів, щоб воно не стало «подією високих ставок» і студенти не були змушені вдаватися до обману.

Центральна роль у формувальному оцінюванні належить якісному зворотному зв'язкові. Тут важить не так оцінка у балах, як змістовні коментарі, а в завданнях з академічного письма — можливість ретельно доопрацювати перший драфт роботи на основі рекомендацій рецензента.

Фідбек від «рівного» так само важливий, як і від викладача. Навіть якщо він критичний, він легше сприймається психологічно. Тому зважте на можливість застосувати методи самооцінювання і оцінки студентами виконаних завдань один одного. Аби ці методи ефективно спрацювали, поясніть студентам детальніше шкалу та критерії (само)оцінювання, які вони мають застосувати. Таке часткове делегування добре працює для перевірки першої, чернеткової версії різноманітних завдань з академічного письма.

ПРИКЛАДИ ПИТАНЬ СТУДЕНТАМ ДЛЯ САМООЦІНЮВАННЯ [2, с. 76]

- Яким критеріям, на Вашу думку, найбільше задовольняє Ваша робота?
- Яких критеріїв оцінювання Вам було найскладніше дотриматися?
- Яку частину завдання було найскладніше виконати?
- Якими, на Вашу думку, є найсильніші аргументи у Вашій роботі?

ОТЖЕ:

**ПОКРАЩЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ —
ПОТУЖНИЙ ВАЖЛИЙ
ПОКРАЩЕННЯ НАВЧАННЯ.**

**ЯКІСНЕ ОЦІНЮВАННЯ — ДУЖЕ
«ДОРОГЕ» В СЕНСІ РЕСУРСІВ.**
Передбачайте ці ресурси у бюджеті
часу викладачів та студентів.

**ДАВАЙТЕ НАЛЕЖНИЙ
ЗВОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК!**

**РОЗШИРЮЙТЕ ЗАСТОСУВАННЯ
ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ!**

**УРІЗНОМАНІТНЮЙТЕ
МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ!**

Джерела, що допомогли підготувати цей випуск бюлетеня:

1. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту», абзац 9 частини 4 статті 42.
2. Sue Bloxham, Pete Boyd. Developing Effective Assessment in Higher Education: a practical guide. Berkshire: Open University Press, 2007. x, 260 p.

* Зірочкою позначена інформація, що також була наведена у попередніх випусках цього бюлетеня.

• РОЗДРУКУЙТЕ ЦЕЙ БЮЛЕТЕНЬ НА ВЕЛИКОМУ ПАПЕРІ — МАТИМЕТЕ ФАЙНИЙ ПОСТЕР •

БЮЛЕТЕНЬ ПІДГОТУВАВ ЄВГЕН НІКОЛАЄВ. БЮЛЕТЕНЬ РОЗМІЩЕНИЙ НА РЕСУРСІ WWW.SAIUP.ORG.UA

Дана публікація стала можливою завдяки підтримці американського народу відповідно до грантового договору № SLMAQM17CA2015 з Посольством США в Україні. Думки, висловлені тут, належать авторам і не обов'язково відображають точку зору Посольства США в Україні чи Уряду США.

